

ПВНЗ УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА

Кафедра цивільного права і процесу

Робоча програма навчальної дисципліни

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

ОБОВ'ЯЗКОВА ДИСЦИПЛІНА

Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти

за спеціальністю 081 «Право»

Розробник: Книш В. В., доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету, кандидат юридичних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету університету 30 серпня 2018 року (протокол № 1).

Завідувач кафедри:

доктор юридичних наук

_____ С. О. Короед

30 серпня 2018 р.

ВСТУП

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування основних знань студентів про правове регулювання суспільних відносин щодо раціонального використання, відтворення та охорони земель і основних умінь по застосуванню земельного законодавства.

Для досягнення мети поставлені наступні **завдання**:

- формування у студентів розуміння особливостей сучасного земельного права України;
- розуміння студентами співвідношення земельного права з іншими галузями національного права України;
- усвідомлення витоків земельно-правового регулювання та тенденцій їх розвитку;
- знання системи земельного права, його інститутів та земельно-правових норм;
- конструктивний аналіз окремих проблемних інститутів сучасного земельного права України.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійних та освітньо-кваліфікаційних програм студенти повинні **знати**:

- предмет, метод, принципи, систему, джерела земельного права;
- об'єкти і суб'єкти земельного права;
- види власності на землю та види землекористування;
- порядок управління, охорони і використання земель;
- склад та категорії земель України;
- особливості правового режиму різних категорій земель.

вміти:

- працювати з науковою та методичною літературою, нормативними джерелами та критично оцінювати їх;
- визначати коло суспільних відносин, що виникають в процесі раціонального використання та охорони земель України;
- тлумачити земельне законодавство;

– застосовувати на практиці норми земельного права.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як: теорія держави і права; конституційне право; адміністративне право; цивільне право; екологічне право.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 3	Освітньо-професійна програма другого рівня вищої освіти та освітньо-кваліфікаційна програма за спеціальністю 081 «Право»	Обов'язкова (базова)	
Кількість модулів – 2		Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		4-ий	4-ий
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 5		Лекції	
		24	6
		Практичні, семінарські	
		12	2
		Самостійна робота	
		54	82
Вид контролю: екзамен			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/1,5

для заочної форми навчання – 1/10.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирьох бальною шкалою, де «2» - незадовільно; «3» - задовільно; «4» - добре; «5» – відмінно. Підсумковий контроль у вигляді екзамену проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС:

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
90-100 балів	5 «відмінно»	A
80-89 балів	4 «дуже добре»	B
65-79 балів	4 «добре»	C
55-64 бали	3 «задовільно»	D
50-54 бали	3 «достатньо»	E
35-49 балів	2 «незадовільно»	FX
1-34 бали	2 «неприйнятно»	F

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи. Діагностика (моніторинг і перевірка) результатів навчання здійснюється шляхом виконання студентами:

- 1) тестових завдань;
- 2) розв'язування задач;
- 3) підготовкою наукових статей;
- 4) презентацій та виступів на наукових заходах;
- 5) підсумкового екзамену у тестовій формі.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Предмет, метод та джерела земельного права.

Право власності на землю та право землекористування

Тема 1. Предмет, метод, принципи та джерела земельного права

Становлення земельного права як галузі права. Поняття земельного права. Предмет земельного права. Метод правового регулювання земельних відносин. Принципи земельного права. Система земельного права. Співвідношення земельного права з іншими галузями права. Земельне право як наука і як навчальна дисципліна. Загальна характеристика джерел земельного права: поняття і види джерел земельного права. Конституція України в системі джерел земельного права. Закони України як джерела земельного права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела земельного права.

Тема 2. Система і повноваження органів державного управління в галузі використання і охорони земель

Поняття і система органів державного управління в галузі земельних відносин. Повноваження Верховної Ради України та Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Компетенція Кабінету Міністрів України, Ради Міністрів України Автономної Республіки Крим. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища в галузі земельних відносин. Компетенція центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів у галузі земельних відносин. Повноваження місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Тема 3. Право власності на землю

Поняття та зміст права власності на землю. Об'єкт права власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Права землевласників. Обов'язки землевласників. Право приватної власності. Право власності на землю

громадян. Право власності на землю юридичних осіб. Право комунальної власності. Землі комунальної власності, які не можуть передаватись у приватну власність. Право державної власності. Землі державної власності, які не можуть передаватись у комунальну та приватну власність. Право спільної власності на землю.

Тема 4. Право землекористування

Поняття та зміст права землекористування. Види права землекористування. Права землекористувачів. Обов'язки землекористувачів. Право постійного землекористування. Право оренди земельної ділянки. Право концесійного землекористування. Поняття та види права земельного сервітуту.

Змістовий модуль II. Виникнення, реалізація та припинення прав на землю. Склад та категорії земель України

Тема 5. Підстави набуття і реалізації прав на землю

Підстави набуття права на землю. Порядок та норми безоплатної передачі земельних ділянок у власність громадянам. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами. Порядок надання земельних ділянок державної чи комунальної власності у користування. Порядок передачі земельних ділянок в оренду. Документи, що посвідчують право на земельну ділянку. Продаж земельних ділянок або прав на них на підставі цивільно-правових договорів. Продаж земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах.

Тема 6. Припинення прав на землю

Підстави припинення права власності на земельну ділянку. Підстави припинення права користування земельною ділянкою. Порядок припинення права власності та права користування земельною ділянкою. Добровільна відмова від права власності або права постійного користування земельною ділянкою. Примусове припинення прав на земельну ділянку. Викуп земельних

ділянок для суспільних потреб. Примусове відчуження земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності. Порядок вилучення земельних ділянок. Порядок вилучення особливо цінних земель.

Тема 7. Функції управління у галузі охорони та використання земель

Поняття та види функцій управління у галузі охорони і використання земель. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних утворень. Планування використання та охорони земель. Природно-сільськогосподарське районування земель. Зонування земель. Землеустрій: поняття, завдання, зміст. Організація та порядок здійснення землеустрою. Моніторинг земель: поняття, завдання. Державний земельний кадастр: поняття, завдання, структура. Контроль за використанням та охороною земель: поняття, завдання, види.

Тема 8. Правова охорона земель та земельних ресурсів

Поняття і завдання охорони земель та земельних ресурсів. Зміст правової охорони земель а земельних ресурсів. Особливості правової охорони земель як просторово-територіального базису. Правова охорона ґрунтів. Стандартизація та нормування в галузі охорони ґрунтів. Рекультивация порушених земель. Консервация земель. Поняття, підстави та види юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Земельні правопорушення: поняття, види. Адміністративна та кримінальна відповідальність за земельні правопорушення. Підстави та порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. Вирішення земельних спорів.

Тема 9. Склад та цільове призначення земель України. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення

Склад земель України. Категорії земель України. Встановлення та зміна цільового призначення земель. Наслідки порушення порядку встановлення та зміни цільового призначення земель. Поняття і склад земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму

сільськогосподарських земель. Суб'єктний склад власників та користувачів земель сільськогосподарського призначення. Виникнення та припинення прав на використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Тема 10. Правовий режим земель житлової та громадської забудови

Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови. Порядок використання земель у населених пунктах для забудови та інших потреб. Використання земель громадянами в населених пунктах. Особливості права власності на землю та права землекористування в межах населених пунктів.

Тема 11. Правовий режим земель природно-заповідного, оздоровчого та рекреаційного призначення

Поняття, склад та використання земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Землі оздоровчого призначення та їх використання. Землі рекреаційного призначення: поняття, склад, використання. Визначення, склад та використання земель історико-культурного призначення.

Тема 12. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Поняття, склад та особливості використання окремих видів земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		л	п	с	с.р.		л	п	с	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль І. Предмет, метод та джерела земельного права. Право власності на землю та право землекористування										
Тема 1. Предмет, метод, принципи та джерела земельного права	6	2			4	8	2			6
Тема 2. Система і повноваження органів державного управління в галузі використання і охорони земель	6	2			4	8				8
Тема 3. Право власності на землю	8	2		2	4	10	2			8
Тема 4. Право землекористування	8	2		2	4	8				8
Разом за змістовим модулем 1	28	8		4	16	34	4			30
Змістовий модуль ІІ. Виникнення, реалізація та припинення прав на землю. Склад та категорії земель України										
Тема 5. Підстави набуття і реалізації прав на землю	6	2			4	6				6
Тема 6. Припинення прав на землю	8	2			6	6				6
Тема 7. Функції управління у галузі охорони та використання	8	2			6	8				8

земель										
Тема 8. Правова охорона земель та земельних ресурсів	8	2			6	8				8
Тема 9. Склад та цільове призначення земель України. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення	8	2		2	4	10	2		2	6
Тема 10. Правовий режим земель житлової та громадської забудови	8	2		2	4	6				6
Тема 11. Правовий режим земель природно-заповідного, оздоровчого та рекреаційного призначення	8	2		2	4	6				6
Тема 12. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення	8	2		2	4	6				6
Разом за змістовим модулем 2	62	16		8	38	56	2		2	52
Екзамен										
Всього годин	90	24		12	54	90	6		2	82

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (нормативна):

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.
6. Кодекс про адміністративні правопорушення України від 7 грудня 1984 р.
7. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р.
8. Конституція України від 28 червня 1996 р.
9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р.
10. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р.
11. Положення про Державну інспекцію з контролю за використанням і охороною земель. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2002 р.
12. Положення про моніторинг земель. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р.
13. Порядок безоплатних оформлення та видачі громадянам України у 2009 році державних актів на право власності на земельні ділянки. Постанова КМ України від 5 серпня 2009 р. № 844.
14. Порядок ведення державного земельного кадастру. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 1993р.
15. Порядок визначення і відшкодування збитків власникам землі і землекористувачам. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1993 р.
16. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листопада 2009 р.

17. Про державний контроль за використанням та охороною земель. Закон України від 19 червня 2003 р.
18. Про державну експертизу землепорядної документації. Закон України від 17 червня 2004 р.
19. Про захист конституційних прав громадян на землю від 20 січня 2005 р.
20. Про землеустрій. Закон України від 22 травня 2003 р.
21. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів від 9 липня 2010 р.
22. Про земельну реформу. Постанова Верховної Ради України від 18 грудня 1990 р.
23. Про місцеві державні адміністрації. Закон України від 9 квітня 1999 р.
24. Про місцеве самоврядування. Закон України від 21 травня 1997 р.
25. Про оренду землі. Закон України від 6 жовтня 1998 р.
26. Про охорону земель. Закон України від 19 червня 2003 р.
27. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 р.
28. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв). Закон України від 5 червня 2003 р.
29. Про розмежування земель державної та комунальної власності. Закон України від 5 лютого 2004 р.

Додаткова (Навчальна)

1. Барабаш Н. П. Земельне право України: навчальний посібник / Н. П. Барабаш, М. Я. Ващишин, В. І. Федорович. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013. – 174 с.
2. Земельне право України : Навчальний посібник / За загальною редакцією Мироненко В. П. – К.: Алерта, 2018. – 350 с.

3. Земельне право: підручник / М. В. Шульга, Н. О. Багай, В. І. Гордеев та ін.; за ред. М. В. Шульги. – Х.: Право, 2015. – 520 с.
4. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга, Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; — К.: Юрінком Інтер, 2012. — 368 с.
5. Земельне право України: підручник / за ред. О.О. Погрібного та І.І. Каракаша. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009.
6. Земельне право України: підручник для студентів юрид. спец. вищих навч. закл. / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга – К. : Ін Юре, 2008.
7. Земельне право України: підручник / за ред. М. В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
8. Земельне право України. Практикум: навч. посібник/ В. І. Курило (заг.ред.). – К. : Магістр-XXI сторіччя, 2007.
9. Корнеєв Ю. В., Мацелик М. О. Земельне право: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009.
10. Корнеєв Ю. В. Земельне право: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011.
11. Мачуська І. Б. Земельне право: навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2007.
12. Мірошніченко А. М. Земельне право України. Навчальний посібник. – К: Алерта, ЦУЛ, 2011. – 678 с.
13. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник – К. : Алерта, КНТ, ЦУЛ. – 2009.
14. Мірошніченко А. М. Земельне право України: навч. посіб. – К.: Ін-т законодавства ВРУ, 2007.
15. Шеремет А. П. Земельне право України: підручник. – Чернівці : Наші книги, 2008.

Інтернет-ресурси:

Адреса веб-сайту	Назва веб-ресурсу
1	2
www.president.gov.ua	Президент України
www.rada.gov.ua	Верховна Рада України

www.kmu.gov.ua	Кабінет Міністрів України
www.ccu.gov.ua	Конституційний Суд України
www.scourt.gov.ua	Верховний Суд України
www.sc.gov.ua/	Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
www.arbitr.gov.ua	Вищий Господарський Суд України
www.ombudsman.kiev.ua	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
www.rainbow.gov.ua	Рада національної безпеки та оборони України
www.minjust.gov.ua	Міністерство юстиції України
www.vru.gov.ua	Вища рада юстиції України
www.gp.gov.ua	Генеральна прокуратура України
www.cvk.gov.ua	Центральна виборча комісія України
www.uba.kiev.ua	Асоціація правників України
www.pravosud.org.ua	Українське правосуддя
www.nplu.kiev.ua	Національна парламентська бібліотека України
www.uamedia.visti.net/go	Газета «Голос України»
www.uamedia.visti.net/uk	Газета «Урядовий кур'єр»
www.pravo.biz.ua	Електронна бібліотека з правознавства
www.pravo.org.ua	Центр політико-правових реформ
www.chitalka.info	Електронні підручники он-лайн/ Право
www.uapravo.org	Правовий журнал
www.nau.kiev.ua	Нормативні акти України - законодавство для
www.cmlaw.com.ua	Юридична компанія «Чечель, Маллаєв та Партнери»
www.pravoved.com.ua	Спеціалізований ресурс для правників
www.lawyer.org.ua	Корпорація «Юриспруденція он-лайн»
www.legality.kiev.ua	Інститут проблем законодавства
www.khpg.org	Харківська правозахисна група
www.vybor.8m.com	Судові проблеми (інформація про судову систему, як поводитися в суді, як написати скаргу до Європейського Суду з прав людини)
www.pension.kiev.ua	Пенсійне забезпечення в Україні
legalpro.hypermart.net	Правовий захист (Рішення Конституційного Суду України)
/ konstsudl.html	
www.uapravo.org	UAravo (Сайт корисної правової інформації: є методичні матеріали, закони, юридичні консультації тощо)

www.whoiswho.com.ua	«Хто є хто в Україні?» (Сайт пропонує необхідну контактну інформацію про органи державної влади. Надається довідкова інформація з номерами телефонів, адресами, біографіями чиновників тощо)
www.helsinki.org.ua	Українська Гельсінська спілка з прав людини
www.u21.org.ua	Юрист XXI століття
www.accent.kiev.ua	Політична та економічна інформація про Україну
<a href="http://www.sudova-
www.coe.kiev.ua">www.sudova- www.coe.kiev.ua	Судові рішення Рішення Європейського суду
www.legal.com.ua	Інформаційно-пошукова система по законодавству